
Wystawa „Solidarność i wsparcie” – Dulag 121

Przegląd Pruszkowski nr 2, 43-45

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Wystawa „Solidarność i wsparcie”

Na przełomie 2015 i 2016 roku zespół Muzeum przygotował wystawę planszową zatytułowaną „Solidarność i wsparcie”. Pomoc dla ludności Warszawy i okolic, wypędzonej w czasie Powstania Warszawskiego i po jego zakończeniu”. Wystawa jest owocem pięcioletniej pracy Muzeum, którego pracownicy przez ten okres pozyskali i zgromadzili archiwalia, fotografie, relacje ustne i pisane oraz artefakty związane z wypędzeniem ludności cywilnej Warszawy i okolic w 1944 roku do obozu przejściowego Dulag 121 w Pruszkowie, ich dalszymi losami po opuszczeniu obozu, a także sprawą społecznej akcji pomocowej na rzecz wypędzonych.

Szczególnie znaczącym, a jednocześnie wciąż nieznanym polskiemu społeczeństwu tematem jest historia zakrojonej na szeroką skalę akcji pomocowej wygnanym z Warszawy, w którą – w okresie od początku sierpnia 1944 r. do końca pierwszej połowy 1945 r. – zaangażowały się tysiące osób. Wśród nich byli przedstawiciele legalnie i konspiracyjnie działających organizacji pomocowych, tj. Rada Główna Opiekuńcza, Armia Krajowa, Polski i Międzynarodowy Czerwony Krzyż, parafie i zakony, a także tysiące wolontariuszy. Pomoc organizowana była wszędzie tam, gdzie trafiali wygnani z domów mieszkańcy Warszawy: w obozach przejściowych w Pruszkowie, Piastowie i Ursusie, w miasteczkach i wsiach południowo-zachodniego rejonu podwarszawskiego (m.in. Pruszków, Piastów, Komorów, Milanówek, Podkowa Leśna, Brwinów), a także na terenie Generalnego Gubernatorstwa, gdzie zsyłano wypędzonych ze stolicy niezdolnych do pracy przymusowej: ludzi starych i chorych, okaleczonych w Powstaniu Warszawskim i kobiety z ma-

łymi dziećmi. Według danych szacunkowych liczba wywiezionych do Generalnego Gubernatorstwa wynosić mogła nawet 350 tys. osób.

Założeniem wystawy „Solidarność i wsparcie” było oddanie hołdu i przywrócenie pamięci wszystkim, którzy wykazali się solidarnością z wypędzonymi i okazali im wsparcie, oferując ciepły posiłek, zapraszając do swoich domów na nocleg, udzielając pomocy medycznej i duchowej. Solidarność i wsparcie – nawet jeśli wyrażały się one jedynie podaniem kromki chleba potrzebującemu – uważamy za postawy zasługujące na pamięć. Tworząc wystawę Muzeum Duląg 121 pragnęło także zasygnalizować sam temat, który nie doczekał się dotąd historycznego opracowania. Ukazanie poprzez wystawę tego tematu i nagłośnienie go być może zwróci uwagę historyków na ten ciekawy wątek XX-wiecznej historii Polski i pozwoli przywrócić mu miejsce w pamięci i historiografii Powstania Warszawskiego.

Wystawa na 20 planszach w syntetycznej formie przedstawia kolejne etapy wypędzenia ludności cywilnej Warszawy podczas Powstania Warszawskiego i po jego zakończeniu, ukazując je w perspektywie pomocy, z jaką wypędzeni spotykali się na każdym z nich. Plansze są bogato ilustrowane zarówno materiałami źródłowymi: fotografiami oraz skanami dokumentów, jak i autorskimi mapami i wykresami, ukazującymi przebieg i skalę ówczesnych wydarzeń. Towarzyszy im narracja historyczna uzupełniona cytataми z raportów organizacji pomocowych oraz fragmentami relacji świadków historii. Tok narracji podzielony jest na cztery główne części. Część pierwsza poświęcona jest zarysowaniu kontekstu. Opowiadamy o losach ludności cywilnej w Powstaniu Warszawskim oraz historię przymusowego wyjścia z Warszawy: jego skalę, przebieg i drogi, którymi wypędzeni docierali do obozów przejściowych. W części drugiej szczegółowo omawiamy warunki, jakie panowały w obozie Duląg 121 i jego filiach w Ursusie i Piastowie, oraz pomoc zorganizowaną przez polski personel zatrudniony w obozie: działalność kuchni obozowej i personelu medycznego. Część trzecia dedykowana jest akcji pomocowej zorganizowanej w Pruszkowie i okolicznych

miejscowościach: Piastowie, Brwinowie, Komorowie, Podkowie Leśnej, Milanówku itd. W ostatniej części przedstawiamy formy pomocy i organizacje, które wspierały warszawiaków wysłanych z Pruszkowa na teren Generalnego Gubernatorstwa. Wystawie towarzyszy 60-stronicowy katalog, który obok materiałów wykorzystanych na wystawie, prezentuje dodatkowy wybór relacji świadków historii, dokumentów i historycznych fotografii.

Autorami koncepcji i scenariusza wystawy są Aleksandra Wojda, Maciej Boenisch i Małgorzata Bojanowska, odpowiedzialni również za dobór materiałów źródłowych i ikonograficznych prezentowanych na wystawie i w katalogu wystawy. Autorem koncepcji graficznej wystawy i katalogu jest Łukasz Kubacki.

Wystawa „Solidarność i wsparcie” została objęta patronatem Marszałka Sejmu Marka Kuchcińskiego. W dniach 3–11 października była prezentowana w Sejmie Rzeczypospolitej Polskiej, a w dniach 29 października – 13 listopada w Domu Spotkań z Historią przy ulicy Karowej 20. W kolejnych miesiącach wystawa będzie prezentowana w kolejnych instytucjach na terenie całego kraju.